



## **En kost-nytte analyse av endringer i botilbudet ved Enan trygdesenter på Kvikne**

*«Vis, at du er født høyt oppe med vidt utsyn!»*  
Bjørnstjerne Bjørnson, Bjørgan, 02.08.1897

**Utkast<sup>1</sup> til rapport  
Trondheim, 09.01.2015  
Karl-Johan Johansen  
Britt Inger Johansen**

---

<sup>1</sup> Dette er kun en foreløpig rapport. Rapporten vil først bli ferdigstilt etter folkemøtet den 12.01. med sikte på oversendelse til formannskap og kommunestyre. Det vil også kunne komme enkelte justeringer i økonomitallene som er presentert, da det har vært korte tidsfrister og vanskelig å fremskaffe alle regnskapstallene.

## **Innhold**

Innledning.....	2
Tolkning av vedtaket .....	3
Foreløpig vurdering .....	4
Reaksjoner på vedtaket.....	4
Oppdraget .....	4
Mål.....	5
Dagens tilbud.....	5
Juridisk status og økonomiske hensyn .....	5
Brukerne og pårørende som ressurs .....	6
Kost-Nytte analyse .....	7
Beskrivelse av situasjonen.....	8
Økonomiske rammer.....	8
Kommunereformen.....	8
Befolkningsutvikling – KS analyse.....	9
Sammenligning med andre kommuner.....	9
Utviklingen av Kvikne som lokalsamfunn .....	11
Analyse og vurderinger .....	11
Kostnader og inntekter ved ulike alternativer .....	12
Kommuneperspektivet/styringsperspektivet.....	12
Brukerperspektivet.....	14
Ansattperspektivet .....	15
Lokalsamfunnsperspektivet .....	16
Konklusjoner .....	17
Henvisninger .....	17

## Innledning

Som det framgår av kommunale dokumenter har det i løpet av våren og høsten 2014 pågått en intern plan- og budsjettprosess i kommunen samt at man har forsøkt å involvere brukere gjennom dialogmøter<sup>2</sup>. Likevel ser det ut som om aktuelle og forestående endringer i omsorgstilbudet i Kvikne har kommet brått på befolkningen i Kvikne.

*«Vi har mange institusjonsplasser, og høye kostnader. Vi bruker mer penger enn andre kommuner»* sa varaordfører Merete Myhre Moen i forbindelse med Formannskapetets behandling av om virksomhetsplan med økonomiplan 2015-18 og årsbudsjett 2015 den 27.11.2014. Hun viste til at 44 prosent av kommunens driftsbudsjett går til helse og omsorg.

Ordfører Bersvend Salbu sa at en omlegging av omsorgssektoren har vært et etterspurt grep i flere år og nevnte at det overordnede målet var at alle skal bo hjemme så lenge som mulig<sup>3</sup>. *«Færre kommer til å jobbe på Enan etter en omlegging, men at det blir lagt opp til at det skal være hvilende nattevakt på Kvikne»*. Jfr. «Arbeidets rett» 28.11.14.

I rådmannens innstilling til årsbudsjett for helse og omsorg for 2015 er framtida til Enan og begrunnelsen for denne beskrevet slik, se pkt 8.1.:

*«14 leiligheter foreslås avviklet. Dette er basert på antallet personer over 80 år i Kvikne krets, opp mot det nivået antallet omsorgsleiligheter vi legger opp til. Behovet/nivået er da vurdert til å være 5 plasser innenfor 24/7tjenester på Kvikne. Dette vurderes som så liten enhet at det er for sårbart for å sikre stabile tjenester. Faktiske behov for hjemmetjenester til hjemmeboende i kvikneregionen i dag er forholdsvis lav tross variasjoner. Det vil ikke være hensiktsmessig å binde opp bemanning på Enan for å dekke dette behovet.»*

I budsjettdokumentet sies det at når det gjelder innsparinger som følge av avvikling av Enan, tas det sikte på å spare inn 3,8 mill. kr. i 2015 og 7,6 mill kr. i 2016 og 2017.

Bemanningsmessig utgjør dette en reduksjon på 11,1 årsverk ved Enan, jfr. pkt. 16 i budsjettet.

Videre står det under pkt. 15.3. at de skal skje en trinnvis reduksjon av antall omsorgsboliger og en alternativ bruk av bygningsmassen til disse, og at det skal arbeides med framtidig bruk av bygningsmassen på Enan.

Fra rådmannen synes det altså å være en klar innstilling om avvikling av Enan i løpet av første halvår 2015.

Så behandlet kommunestyret i Tynset samme sak den 11.12.2014. Her ble det vedtatt at:

*«Enan legges ikke ned. Boenhetene og fellesarealene opprettholdes. Heldøgns bemanning erstattes av individuell hjelp fra hjemmebasert omsorg. Beboernes behov vurderes individuelt og tilbys riktig omsorgsnivå, eventuelt på et annet sted. I den grad det er praktisk, organisasjonsmessig og økonomisk forsvarlig bør Enan opprettholdes som base og oppmøtested for hjemmehjelpere på Kvikne. Rådmannen må avklare eventuelle bygningsmessige tilpasninger ut over sprinkleranlegg og eventuelt fremlegge en plan for dette»*

<sup>2</sup> Det framgår for øvrig ikke av dokumentene hvordan brukermøter, dialogmøter og dialogseminar har foregått.

<sup>3</sup> Det er også foreslått innsparinger ved flere andre tjenestetilbud enn de som er lokalisert på Kvikne. Også disse kan det være svært problematisk å få gjennomført.

## Tolkning av vedtaket

Bakgrunnen for at kommunestyret har fattet dette vedtaket er behovet for økonomiske innsparinger, og at de mener at en avvikling av heldøgns plassene vil bidra til en bedre økonomisk drift av pleie- og omsorgstjenestene.

Behovet for innsparinger i kommunal virksomhet på grunn av endrede økonomiske forutsetninger eller nødvendige omprioriteringer, er noe som ofte skjer og årsakene til dette kan være mer eller mindre forståelig og akseptable på et generelt grunnlag. For de som rammes direkte, eller blir indirekte berørt, kan slike innsparinger like fullt være smertelig, uforståelig og uakseptable.

Når det gjelder vedtaket som kommunestyret i Tynset fattet den 11.12.2014, er det så pass knapt og rundt i formuleringene at det kan være vanskelig å forstå uten videre hvordan dette rent praktisk skal kunne la seg gjennomføre, i hvert fall ved en foreløpig gjennomgang. Slik vedtaket er utformet framgår det at mange sider ved en slik omlegging ikke var avklart da det ble fattet, men at kommunestyret valgte å skyve de mer praktiske sider ved gjennomføringen framfor seg.

Vedtaket må forstås som at kommunestyret står fast ved at Enan fremdeles skal disponeres til boliger for eldre og at dette også gjelder fellesarealene. Det må videre forstås slik at kommunen da påtar seg utgiftene ved å drifte disse fellesarealene i forhold til oppvarming, renhold samt vedlikehold av hele bygningsmassen.

Det er 14 plasser med heldøgnsomsorg ved Enan samt en avlastningsplass. Det er for tiden 12 beboere med fast plass pluss 2 med midlertidig plass, slik at alle rommene/leilighetene er i bruk. Det vil si at eventuelt noen av de nåværende beboere kan ligge an til på et senere angitt i tidspunkt i 2014 å motta hjelp fra hjemmebasert omsorg ut fra en individuell vurdering. De skal fortsatt primært bo på Enan, men da vil hjemmebasert omsorg med base på Tynset (og hvilende nattevakt på Kvikne) yte nødvendige tjenester til at disse personene kan få et faglig forsvarlig tilbud. Om det ikke blir forsvarlig, vil dem dette gjelder måtte flyttes til et annet omsorgstilbud, dvs. på Tynset.

Ved Enan er det for tiden 11,1 årsverk fordelt på 18 personer inklusiv ekstrahjelp<sup>4</sup>. Disse personene skal slik vi forstår punktene i vedtaket ikke sies opp, men vil nå få tilbud om arbeid innenfor tilsvarende virksomhet i kommunen. Om det er økonomisk forsvarlig skal det fortsatt være en base for hjemmebasert omsorg på Enan, slik det i praksis også er i dag. Om det ikke er økonomisk forsvarlig, må disse pendle de 5 milene til Tynset mer eller mindre daglig. En evt. nedgang i stillinger vil bli tatt ved naturlig avgang.

For å få tilrettelagt for et endret tilbud, er det aktuelt å gjøre bygningsmessige tilpasninger som blant annet å installere sprinkler anlegg. Dette må forstås som en kompensasjon for heldøgns bemanning i forhold til å ivareta brannsikkerhet for beboere.

---

<sup>4</sup> Nåværende Årsverk Enan i henhold til helse og omsorgssjefen:

- Sykepleier: 2,5 årsverk
- Fagarbeider (hjelpepleier, omsorgsarbeider, helsefagarbeider): 5,66 årsverk
- Kokk: 1,26 årsverk
- Pleiemedhjelper: 1,69
- Fast vikar hjelpepleier: 0,80 årsverk
- Fast vikar pleiemedhjelper: 0,10 årsverk
- Totalt: 11,1 i fast turnus og 0.90 fast vikar.
- I tillegg vikar etter oppringing.

### **Foreløpig vurdering**

Om det var slik at beboerne ved Enan kunne betjenes ved besøk av hjemmebasert omsorg, ville vedtaket vært forholdsvis enkelt å forstå. Om man faktisk også hadde disponible plasser til de ved Enan som har behov for et annet omsorgstilbud, ville det også være praktisk gjennomførbart om man ikke tok de menneskelige hensyn i betraktning.

En foreløpig gjennomgang av situasjonen for beboerne kan imidlertid tyde på at det er få av dagens beboere som kan betjenes kun ved besøk fra hjemmebasert omsorg. Sannsynligvis er det bare 4-5 beboere som kan gis et forsvarlig tilbud gjennom dette. Om dette er riktig må 9-10 beboere ha et annet tilbud, dvs. flyttes til Tynset. Dersom man da ikke har andre aktuelle beboere som skal flytte inn på Enan vil det være kun 4-5 beboere igjen i bygningene. I så fall vil det ikke være særlig egnet ut fra et trivselsmessig hensyn for disse å bli boende på Enan. Det vil heller ikke være forsvarlig å opprettholde fellesarealene. Sannsynligheten er derfor stor for at Enan innen kort tid vil være uten beboere og derved i praksis nedlagt, selv om bygningene står der. En forsiktig samtale med de som da evt. kan bli boende ved Enan ut fra helsemessige vurderinger tyder på at disse i så fall ønsker seg bort. Viss det nesten ikke er andre som bor der, så vil det legges et press på familie og kommunen til å finne andre løsninger, enn å bo ensom på Enan.

### **Reaksjoner på vedtaket**

Vedtaket om endring av botilbudet har allerede blitt en stor belastning for de som bor på Enan. Beboere har i samtaler gitt uttrykk for at usikkerheten er smertefull og at de er i villrede med hensyn til hva som skal skje med dem framover.

Som naturlig er, er det stor motstand på Kvikne mot en slik flytting. Saken har versert i ulike medier i de siste par månedene. Det er protestert fra befolkningen både i form av en underskriftsliste, som er sendt kommunen, frammøte i kommunestyret samt gitt uttalelser i aviser mot de planlagte endringene.

Av dette engasjementet framgår det at for de som bor på Kvikne, samt føler tilhørighet der, er dette en stor og viktig sak, som handler om mer enn arbeidsplasser, men også om holdninger og verdier. Befolkningen føler et ansvar for hvordan man tar vare på de gamle sliterne i bygda, at de får anledning til å bo og være sammen med dem, at man kan stikke innom å se til dem og vedlikeholde og utvikle kontakt mellom generasjoner.

### **Oppdraget**

Kvikne utvikling henvendte seg til undertegnede og ba om bistand til en gjennomgang av saken og utarbeiding av en kost-nytte analyse, da de er usikre på om det faktisk lønner seg for kommunen og samfunnet å flytte disse plassene alt tatt i betraktning. dvs. man ønsket å få vurdert hva som er kostnadene og nytten ved ulike alternativer. f.eks. å ha sykehjemsplasser på Tynset vs. Kvikne og kostnader og nytte/nytte med å flytte plassene.

Man ønsket også å få vurdert konsekvensene ut fra et bruker- og pårørende perspektiv, både mht. praktiske konsekvenser, økonomiske konsekvenser og konsekvenser for opplevd kvalitet på tjenestene.

Videre ønsket man også å få vurdert konsekvenser for arbeidsplasser og utviklingen av lokalsamfunnet på Kvikne

## Mål

Hensikten med analysen er å bidra til opplyse saken slik at beslutningstakere er i stand til å foreta en best mulig avgjørelse og ta alle hensyn i betraktning.

## Dagens tilbud

Som nevnt, har Enan trygdesenter i dag 14 plasser med heldøgnsomsorg samt 1 kortidsplass. I tillegg fungerer Enan som en base for hjemmebaserte tjenester ved at de yter omsorg til hjemmeboende. På Enan er drift av felles arealet med kjøkkenet/-matsserveringen og felles aktiviteter for beboerne en viktig del av tilbudet. Dette bidrar til at eldre som har bodd der en



tid ofte friskner noe til i forhold til de funksjoner de har hatt i hjemme-situasjonen. Når det gjelder renhold og vedlikehold er det samarbeid med skolen<sup>5</sup>.

Når det gjelder leilighetene betaler beboerne husleie for disse og også for praktisk bistand i hjemmet samt renhold i disse. Beboerne betaler også for maten i «kantinen».

## Juridisk status og økonomiske hensyn

Plassene ved Enan er, som nevnt, såkalte «omsorgsboliger med heldøgnsomsorg». Dette skiller seg fra både fra sykehjems plasser og ordinære omsorgsboliger, dvs. de ligger i en mellomposisjon mht. rettigheter til tjenester, oppfølging og økonomisk dekning<sup>6</sup>.

Siden midten av 1990-tallet har det vært bred politisk argumentasjon om at eldreomsorgen kan bli for dyr. Løsningen har vært å flytte kostnadene for kommunen over på den enkelte omsorgstrengende. Den første dokumentasjonen på dette kom med St. meld. nr. 50 (1996/97). Her fastslår man at omsorgsboliger i kombinasjon med åpen omsorg kan være løsningen. Omsorgsboligen skal erstatte aldershjemmene og så langt som mulig sykehjemmene. ”Arenauavhengig omsorg” ble et begrep. Sykehjemmene foreslås brukt til ”rehabilitering” og korttidsopphold.

Det synes likevel som om omsorgsboliger ikke kan erstatte sykehjem for de sykeste eldre. Hjemmetjenestene blir også utilstrekkelige. I dag befinner det seg alt for mange alvorlig syke og hjelpeløse mennesker i omsorgsboliger eller i egne boliger, der de umulig kan få adekvat omsorg.

<sup>5</sup> Samarbeidet med skolen om renhold/vedlikehold består av felles vaktmestertjeneste og renholdspersonell eller en aktivitet hvor skolens elever deltar. Det er 50% stilling for vaktmester og 80 % stilling for renholder.

<sup>6</sup> Selv om sykehjem og omsorgsboliger kan ligne på hverandre, er forskjellene vesentlige. En beboer i sykehjem bor juridisk sett i *institusjon*, og har derfor krav på heldøgns sykepleie- og omsorgstjenester, organisert legetjeneste, fysioterapitjeneste, tannlegetjeneste mv. (jf. sykehjemsforskriften). En beboer i omsorgsbolig bor derimot juridisk sett *hjemme* og tildeles hjemmetjenester i henhold til enkeltvedtak. En del omsorgsboliger tilbyr heldøgns pleie- og omsorgstjenester, men dette er ikke et krav. Et sykehjem innebærer krav til legetilsyn, sykepleier, fysioterapeut. Loven angir et minimum for antall legetimer per år og andre forhold som gir rimelig trygghet. Betalingen er regulert i lov. En omsorgsbolig er ikke lovregulert på samme måten. Noen har tilsynslege, mens andre kun er betjent av fastlegen. Ulikheten i tjenestenivå er stor, en omsorgsbolig kan være alt fra noen leiligheter i en blokk til en institusjon med 24 timers omsorg. 2/3 er fremdeles uten bemanning. Hovedpoenget er at den som får tildelt en omsorgsbolig i realiteten er en privatperson som betaler husleie til kommunen. Alle omsorgstiltak krever vedtak og beboeren må administrere seg selv og betale sine egenandeler og andre utgifter.

### Forskjell på tjenestenivåene kort beskrevet

Privat bolig/Omsorgsbolig/Bokollektiv	Sykehjem/Institusjon
Avhengig av tjenestebeskrivende enkeltvedtak	Avhengig av definert behov for heldøgns omsorg og tilgjengelig sykehjemsplass.
Avhengig av kapasitet og kompetanse i hjemmetjenesten til enhver tid	Fast bemanning
Hjemmetjenesten samarbeider med pasient og pårørende etter kommunens retningslinjer. Fastlegen er brukers lege.	Fast, rutinemessig drift som omfatter alle, hele døgnet. Omfatter felles legetjeneste.
Individuelle boformer av privat karakter. Kollektive boliger/rom varierer fra 70 m <sup>2</sup> ned til 25 m <sup>2</sup> for demente. Kollektive boformer kan ha fellesareal.	Standardiserte romløsninger med mindre personlig preg. Større fellesareal. Egne medisinerom og skyllerom.
Egenbetaling som for hjemmetjenester i kommunen: Av egen inntekt betales husleie, strøm, full pensjon, og tjenester.	Egenbetaling etter sentralt fastsatt forskrift om vederlag for opphold: Prosent av inntekt og formue
Medisin dekkes ikke av kommunen	Medisin dekkes av institusjonen

Ettersom beboerne ved Enan er å betrakte som leieboere i kommunale leiligheter, vil de være beskyttet av de rettigheter som leieboere har i henhold til husleieloven med hensyn til oppsigelse og utkastelse.

### Brukerne og pårørende som ressurs

I st.meld. nr. 29 «Morgendagens omsorg» pekes det på nødvendigheten for å få til en god samhandling mellom ulike aktører i lokalsamfunnet for å dekke behovet for omsorgstjenester i årene som kommer. Det pekes på at tjenestetilbudet må utvikles i samspill/samskaping mellom brukerne, pårørende, frivillige lag og organisasjoner og offentlige tjenester (Helse- og omsorgsdepartementet 2012-2013, s. 50-57).

*«Tradisjonelt har kommunene dekket brukernes behov ved i hovedsak å utnytte ressurser innenfor egen organisasjon. Framtidas utfordringer skaper et åpenbart behov for å bringe sammen grupper på tvers av organisatoriske skillelinjer og på tvers av skillet mellom offentlig sektor og sivilsamfunnet. Kjernen er nye relasjoner mellom brukere, pårørende, ansatte i den berørte sektoren, eksperter og andre relevante aktører. Samskaping eller co-creation er en slik metode som ikke handler for, men sammen med folk.... Samskaping er en metode for å aktivere ressurser på tvers av samfunnet. Dette krever interaksjon, deltakelse og felles problemløsning mellom brukere, pårørende, ansatte i førstelinjen og fra eksperter....Samskaping er en kreativ og interaktiv prosess som utfordrer alle aktørenes oppfatninger og forsøker å kombinere faglig og lokal ekspertise på nye måter» (s.51)*

Ved Enan ligger det godt til rette for få til et slikt samspill. Det er allerede godt i gang, men har potensiale til å videreutvikles til å bli et mønsterbruk i forhold til de perspektiver for framtida som denne stortingsmeldingen trekker opp. Den lokale kunnskap som personalet har, gir også muligheter for å involvere ulike aktører og tilpasse tjenestetilbudet til den enkelte. Men dersom brukernes og pårørendes ressurser skal nyttiggjøres fullt ut må de ha innflytelse på utformingen av tjenestetilbudet.

*”Reell brukermedvirkning innebærer at de som berøres av beslutningen, eller er bruker av tjenester, deltar i beslutningsprosesser på like vilkår, slik at brukerens ulike oppfatninger, erfaringer, ønsker og behov kommer til uttrykk og legges til grunn for beslutninger og utforming av behandling og tjenestetilbud.” (Helsedirektoratet 2014, s.17)*

## Kost-Nytte<sup>7</sup> analyse

Kvikne utvikling har bedt om en kost-nytte analyse i forhold til en flytting/endring av tjenestetilbudet ved Enan. Det er naturlig å spørre seg hva som er en kost-nytteanalyse i denne forbindelse, samt hvilke muligheter og begrensninger en slik analyse har?

En kost-nytte analyse vil i korte trekk bestå i å gi en oversikt over brutto og netto kostnader ved ulike alternativer for endring og sammenligne disse med dagens situasjon. Det er viktig å være oppmerksom på at det er netto innsparinger som til syvende og sist er avgjørende for hva som er hensiktsmessig å satse på.

Analysen begrenses av i hvor stor grad det er mulighet til å få fram spesifiserte kostnader. I neste omgang er det viktig å beskrive og vurdere nytten som de ulike alternativer har. Det vil være aktuelt å måle nytte langs ulike dimensjoner. I tillegg til økonomisk/-ressursmessig nytte, praktisk nytte og hva som er nyttig ut fra livskvalitet, brukernes mestring etc. Man må vurdere konsekvensene ved ulike alternativer for brukere, pårørende og ansatte.

Til sist må man også vurdere de samfunnsmessige ringvirkninger av de ulike alternativer. I dette ligger konsekvenser for lokalsamfunnet i forhold til andre servicetilbud og næringer ved at arbeidsplasser forsvinner, likestilling i familiene ved at det blir vanskelig for kvinnene å gå ut i arbeid. Miljømessige konsekvenser ved økt trafikk som følge av økt pendling, samt konsekvenser ved svekket samfunnssikkerhet i form av redusert tilgjengelighet til helsetjenester for en utsatt gruppe eldre, som er avhengig av tjenester flere ganger i døgnet. F.eks. vil dårlig vær og trafikkulykker kunne føre til uframkommelighet på veien og/eller i luften og således forhindre at hjelp til eldre når fram. De samfunnsmessige konsekvensene kan være vanskelig og arbeidskrevende å tallfeste, og ligger utenfor dette oppdragets økonomiske ramme. Analysen vil fokusere på tre alternativer:

- Dagens tilbud
- En halvering av dagens tilbud
- Avvikling av tilbudet

---

<sup>7</sup>Begrepet nytte går tilbake til de utilitaristiske filosofer. (Ordet utilitarisme kommer av det latinske «utilis», dvs. nyttig). Som et foreløpig bidrag til forståelse av nyttebegrepet, vil vi peke på at «nytte» dreier seg om det som oppleves som verdifullt, brukbart. Det handler også om det som er praktisk og nødvendig, som fremmer mestring og som er kostnadseffektivt. Dette kan ses ut fra:

- Erfaring/ opplevd nytte – praktisk perspektiv
- Forståelse -kognitivt perspektiv
- Effektivt/lønnsomt/produktivt – økonomisk perspektiv

Forøvrig bør det nevnes at tidsdimensjonen er viktig i forhold til forståelse av nytte, dvs. nytte på kort og/eller lang sikt. I et bedriftsøkonomisk perspektiv, er den kortsiktige nytten viktig, mens det i et samfunnsøkonomisk perspektiv, spesielt er av stor betydning å ivareta den langsiktige nytten.

På individnivå er selvsagt også det langsiktige perspektiv viktig, men her vil også den situasjons-opplevde og mer kortsiktige nytte ha stor verdi. De som har det overordnede ansvar for et samfunn og en virksomhet ar et spesielt ansvar for å tenke langsiktig ivareta langsiktig nytte. En annen dimensjon er kvalitet.

Kvalitet vil også være relevant å trekke inn i bildet i forhold til vurdering av nytte, dvs. det er ikke bare spørsmål om den praktiske og økonomiske nytten, men opplevelsen av produktet eller tjenesten på kort og lang sikt, dvs. konsekvenser for individenes livskvalitet



Det er naturlig å ta utgangspunkt i dagens tilbud på Kvikne; se på kostnader/ressurser, nytte i form av kapasitetsutnyttelse og kvalitet. Anvendelse av bruker og pårønderressurser. Konsekvenser for ansatte og lokalsamfunnet.

Deretter må man se alternativene langs de samme dimensjoner, kostnader /ressurser, nytte for befolkningen på Kvikne i form av kapasitet og kvalitet. Bruk av bruker- og pårørende ressurser og konsekvenser.

I den grad det er mulig, vil det være av interesse å kartlegge og analysere hvordan sentrale aktører selv vurderer nytten tjenestene langs dimensjonene med ulike kvantitative og kvalitative variabler.<sup>8</sup>

For øvrig bør det nevnes at tidsdimensjonen er viktig i forhold til forståelse av nytte, dvs. at en må skille mellom nytte på kort og/eller lang sikt. I et bedriftsøkonomisk perspektiv, er den kortsiktige nytten viktig, mens det i et samfunnsøkonomisk perspektiv spesielt er den langsiktige nytten som er av størst betydning.

## Beskrivelse av situasjonen

Beslutningssituasjonen for Tynset kommune i forhold til budsjettet for 2015 og årene framover defineres av flere faktorer som; endring i de økonomiske rammer for kommunen, den forestående kommunereformen med endringer i kommunegrenser, befolkningsutviklingen med økende behov for tjenester, samt den næringsmessige, velferdsmessige og kulturelle utvikling i kommunen og i lokalsamfunnene. Disse faktorer står i et komplekst samspill med hverandre.

## Økonomiske rammer

De økonomiske rammene for Tynset kommune er redusert. Rammetilskuddet er redusert med 4,8 millioner og skatteinntektene er redusert med 3,7 millioner, samtidig med at pensjonsutgiftene øker med 1,6 millioner. Dette gir i henhold til rådmannen et omstillingsbehov på ca. 12 millioner, jfr. virksomhetsplan og budsjett 2015-2018

## Kommunereformen

Norske kommuner står i 2015 til 2020 framfor store omveltninger hvor nye strukturer, tilhørighet og samarbeid skal defineres på nytt. Dette er den største omlegging på minimum 50 år, men må sannsynligvis ses i et langt lengre perspektiv, siden reformen, som er i emning, synes langt mer omfattende enn den som fant sted på midten av 60-tallet. Kanskje må man helt tilbake til 1800-tallet for å finne tilsvarende forandringer, ettersom det i kjølvannet av reformen også vil handle om en omlegging av ansvar og fordeling av tjenestetilbud mellom nivåene.

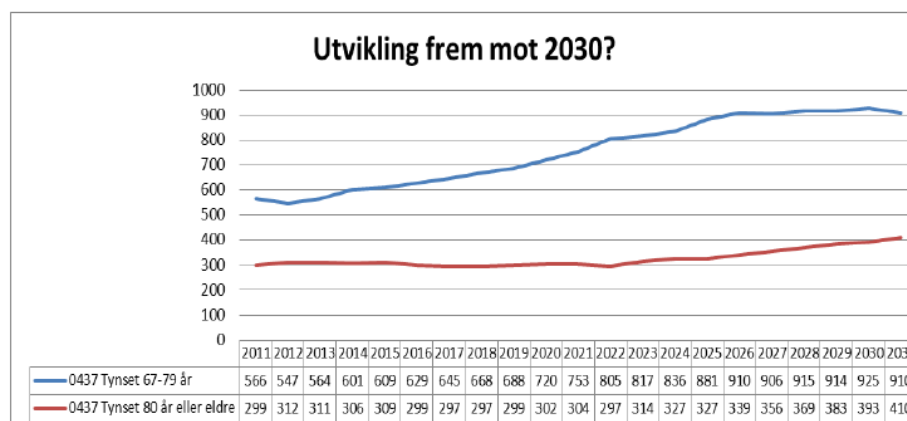
Kommunereformen med flytting av kommune- og fylkesgrenser og avgjørelsene om hvilke bygdesamfunn som hører sammen med hvem, er en allerede påbegynt sosial konstruksjon. Prosessen danner et bakteppe for det meste av planer, budsjetter og utviklingsperspektiver i by og land i disse dager og er verdt å ta i betraktning når viktige avgjørelser skal fattes. I en situasjon hvor utviklingen av kommunene er så vidt flytende, er det naturlig og viktig at det enkelte lokalsamfunn hegner om sine interesser og tar ansvar for seg selv, uten at man dermed ønsker å ødelegge eller skape vansker for andre mindre eller små samfunn i omegnen. Sentralt i denne forbindelse står selvsagt interessen av å opprettholde arbeidsplasser, funksjoner, knutepunkt, profilering mv.

<sup>8</sup> Dette får vi et bilde av gjennom samtaler, dokumenter, medieomtaler og møter.

I den forrige omleggingen har man sett hvordan lokalsamfunn, som tidligere hadde vært egne kommuner, over tid har blitt tømt for viktige funksjoner og opplevd å gå fra være sentrum til å bli utkant. Det er grunn til å forvente tilsvarende utviklingstrekk denne gangen. Samtidig vil det i en periode framover skapes et handlingsrom hvor det vil være legitimt å tenke nye tanker, nye konstellasjoner, se på nye muligheter og utviklingstrekk.

## Befolkningsutvikling – KS analyse

Framstillingen i tabellene nedenfor bygger i første omgang på virksomhetsanalyse fra KS-2012 med tall fra 2011. Analysen tar for seg mange variabler og vi har bare dratt ut noen få grafer som vi fant spesielt relevante.



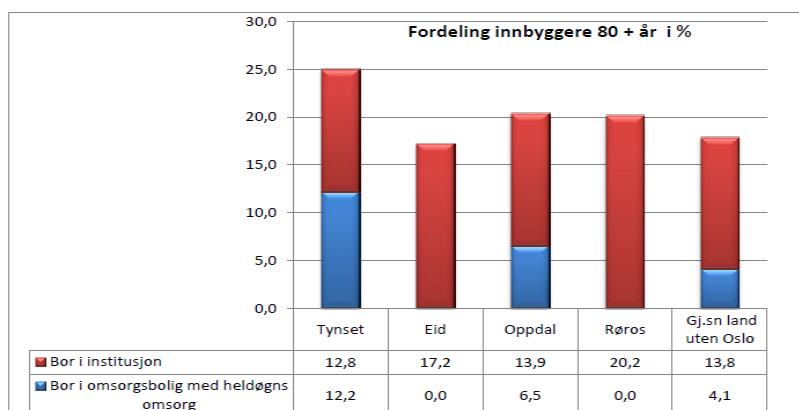
I henhold til SSBs befolkningsprognose alternativ MMMM (middels nasjonal vekst) fra 2012, vil antall eldre 80+ øke noe i Tynset i de nærmeste årene, fra 300 personer i dag til om lag 310 personer for så å falle igjen til dagens nivå i løpet av en tiårs periode for så igjen å øke til vel 400 rundt 2030. Det er i dag, og enda mer i fremtiden, aldersgruppen 90+ som har behov for tunge omsorgstjenester fra kommunen. For etterspørselen av institusjonsplasser framover, vil aldersgruppen 90+ bli en enda viktigere indikator, siden en så stor andel av denne gruppen vil etterspørre tjenester på nivå med en institusjonsplass (KS virksomhetsanalyse 2012).

Problemet er at tallene i rapporten ikke er splittet opp på kretser innad i kommunene, slik at de ikke uten videre er anvendbar for problemstillingen som Kvikne utvikling er opptatt i forhold til tilbudet ved Enan.

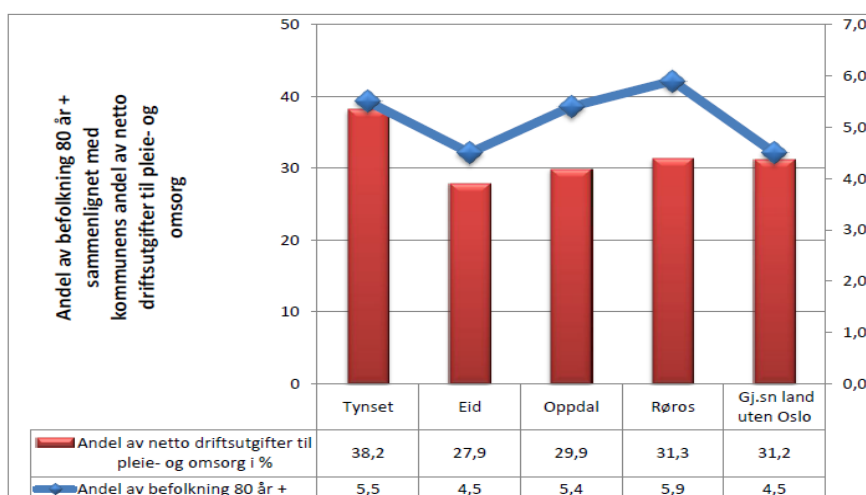
Vi har derfor henvendt oss til SSB og bedt om nyere og mer nyanserte tatt for Tynset kommune. I henhold til SSB's befolkningsstatistikk i forhold til grunnkretser var det 41 personer i Kvikne over 80 år pr. 01.10.2014, dvs. at ca. 14 % av antall personer i denne gruppen i Tynset kommune var tilhørende i Kvikne. Av de over 80 år i Kvikne var for øvrig 8 personer over 90.

## Sammenligning med andre kommuner

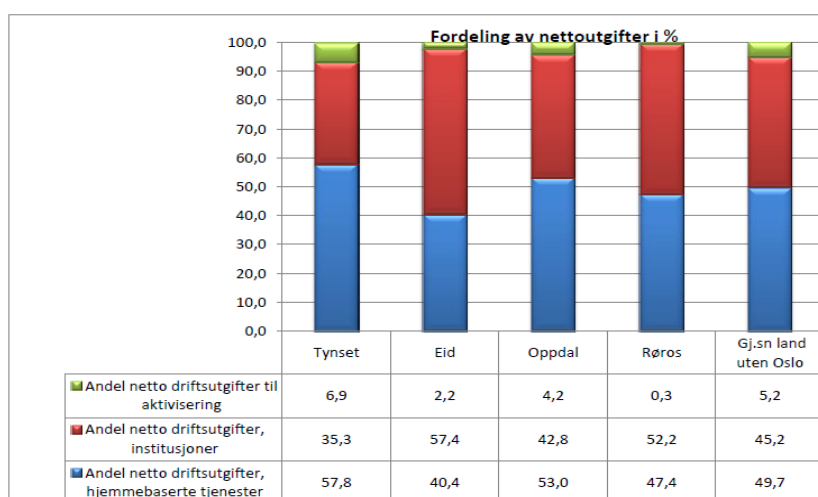
I analysen er Tynset sammenlignet med andre kommuner som det er naturlig å sammenligne seg med. Kommunene som KS har valgt ut er Eid, Oppdal og Røros. Nedenfor har man laget en fordeling på institusjon og omsorgsboliger i kommunene.



Av tabellen framgår det at det er færre i Tynset enn i de øvrige kommunene som bor på institusjon, men flere som bor i omsorgsbolig med heldøgnsomsorg. Slår man sammen institusjon og bolig med heldøgnsomsorg ligger Tynset høyest. Tabellen kan også leses som om institusjonstilbudet er mindre utbygd i Tynset enn i de andre kommunene. Dette tyder på at Tynset ikke har det nødvendige institusjonsplasser til beboere ved Enan, om disse eventuelt må overføres til institusjon ved avviking.



Tabellen viser at utgiftene til pleie- og omsorg for Tynset ligger høyere enn de 3 andre utvalgte kommunene. Den ligger også høyere enn for Røros som har større andel eldre over 80 år. Det påpekes imidlertid at Tynset har en relativt lav andel innbyggere over 90-år sammenlignet med de øvrige kommunene. Her ville det vært av stor interesse å få splittet opp tallene for Tynset på grunnkretser for å se fordelingen innad i kommunen.



Når det gjelder driftsutgifter ligger også Tynset høyt, men det er særlig for hjemmebaserte tjenester og utgifter til aktivisering. Det ser imidlertid ut som om Tynset bruker relativt lite ressurser til institusjonstjenester/sykehjem. Institusjonstilbudet dekkes av andre tilbud som omsorgsboliger med heldøgnsomsorg og hjemmebaserte tjenester, jfr. ovenfor. Det er litt usikkert hvordan dette skal forstås, så her trenger man mer informasjon for å tolke tallene. Spesielt ville det vært interessant å se på hvordan forbruket i hjemmebaserte tjenester fordelte seg innad i kommunen.

### Utviklingen av Kvikne<sup>9</sup> som lokalsamfunn

Kvikne har en rik historie som handler om pågangsmot, entreprenørskap og tradisjoner. Her kan nevnes tidligere Kvikne kobberverk, Røstvangen Gruver, Vollan gård, Kvikne kirke, Anders Rambeck, Richard Floer, Anders Reitan, Mikael Bratbost, samt Bjørnstjerne Bjørnson. Naturen, kulturen og menneskene har alltid vært og er den viktigste ressursen.



Det bor vel 500 personer på Kvikne, som er en jordbruksbygd med mange drivende bønder, men også en del andre arbeidsplasser knyttet til bruk av den fine naturen med tilgang til to nærliggende nasjonalparker og ikke minst reiselivsbedrifter som Orkelbogen fritidsenter, Kvikne nasjonalparksenter og Vollan gård.

Her kan også nevnes kunst og håndverksvirksomheten Håndlaget og

Kvikne Hytta, som bidrar til lokal produksjon og omsetning i bygda, samt Visbook - et moderne bookingsystem for hotell- og reiseliv, som har kunder i hele Europa, og Findmysheep - et satellittbasert springssystem for husdyr, som har hele verden som kundebase. Kvikne har også et rikt foreningsliv og et stort engasjement i befolkningen for oppgaver i lokalsamfunnet. Kvikne var egen kommune fram til 1965, da den ble en del av Tynset kommune. Barnehagen/skolen, butikken, «hotellet» og eldresenteret er viktige sosiale arenaer i bygda.

### Analyse og vurderinger

Analysen for endring av tilbudet ved Enan skiller mellom tre alternativer:

1. Dagens tilbud
2. En halvering av dagens tilbud med overføring av utvalgte beboere til andre tjenestetilbud, på bakgrunn av en faglig vurdering
3. Avvikling av tilbudet og overføring av samtlige beboere til et annet tjenestetilbud

<sup>9</sup> Se: <http://www.kvikne.no/>

## Kostnader og inntekter ved ulike alternativer

Nedenfor har vi laget en matrise over kostnaden med de ulike alternativene. Vi har laget to kolonner for alternativ 1. En basert på regnskapstall og en på kalkuleringer. Dette fordi vi har fått opplyst at driften av Enan i 2014 har vært påvirket av planene om avvikling, slik at regnskapet ikke nødvendigvis avspeiler en optimal drift.

Kostnadene i kolonnen til venstre i tabellen for Alternativ1 er basert på 2014-regnskap med korrigeringer, inntektene er foreløpig kalkulert, da det var for arbeidskrevende å gå inn på enkeltbilag for betaling fra beboerne. De øvrige kolonnene er basert på kalkuleringer. Merk at det kan komme mindre endringer i årsregnskapet som ikke er ferdigstilt før i slutten av januar.

Alternativer	Alternativ 1- Dagens tilbud (14 pl. +1)	Alternativ 1- Dagens tilbud (14 pl.+1)	Alternativ 2 Halvering av tilbudet (7pl.+1)	Alternativ 3 Avvikling av tilbudet (0 pl)
<b>Kostnader og inntekter</b>	<b>Regnskap 2014</b>	<b>Kalkuleringer</b>		
<b>Kostnader</b>				
Personalkostnader knytt til omsorg	6.542.927	6.641.071	2.650.401 <sup>10</sup>	325.000
Personalkostnader kjøkken og kantine 1,39 still	677.625	687.789	677.625	
Personalkostnader fellesareal, renhold, vaktmester etc.	409.623	415.767	415.767	
Felleskostnader; oppvarming, lys, vaskemidler, telefon etc.	638.856	648.439	389.063 <sup>11</sup>	
Kostnader til kjøkken og kantine	215.949	219.188	131.513	
<b>Totale kostnader</b>	<b>8.484.978</b>	<b>8.612.254</b>	<b>4.264.369</b>	<b>325.000</b>
<b>Brutto kostnader pr plass</b>	<b>565.665</b>	<b>574.150</b>	<b>533.046</b>	<b>1.107.185<sup>12</sup></b>
<b>Inntekter</b>				
Husleie	455.313	606.830	303.415	0
Bostøtte	3.560			
Salg av fullkost.	609.840	609.840	304.920	0
Salg av middag	24.450	24.450	12.225	0
Hjemmetjenester	89.316	89.316	44.659	
<b>Sum inntekter</b>	<b>1.182.479</b>	<b>1.330.436</b>	<b>665.218</b>	<b>0</b>
<b>Netto kostnader</b>	<b>6.928.594</b>	<b>7.024.696</b>	<b>3.599.151</b>	<b>325.000<sup>13</sup></b>
<b>Oppgradering/investering</b>				
Sprinkleranlegg			<b>2.400.000</b>	<b>2.400.000</b>

Vurderingene nedenfor er gjort ut fra ulike perspektiver. De er særlig knyttet til alternativ 2 og 3, da det er disse alternativene som vil medføre endring i forhold til dagens situasjon, som er alternativ 1. Kvalitativt fungerer alternativ 1 godt, og det er et langt billigere alternativ enn alternativ 3, som vil kunne innebære overføring til sykehjemsplasser for de fleste av dagens beboere.

## Kommuneperspektivet/styringsperspektivet

Som nevnt innledningsvis, har utviklingen i omsorgstjenestene gått i retning av nedbygging av institusjonsplasser og etter hvert også mellomledet mellom institusjon og hjemmeboende.

<sup>10</sup> Personalkostnaden er her beregnet ut fra en minimumsbemanning med beboere som i større grad kan ta hånd om seg selv samt hvilende nattevakt med kr. 325.000 i hht. budsjett. Dette opplegget er estimert svært lavt, dvs. til 3,4 stilling pluss en hvilende nattevakt. Det vil da kun være en person tilgjengelig på vakt til en hver tid. Dersom denne personen også skal dekke opp behov til hjemmeboende i bygda synes, dette ikke realistisk. Det må så fall påregnes en del pendling fra Tynset. Vi vil anslå at et forsvarlig minimumsbemanning bør ligge på rundt 5,5 stillinger i dette alternativet.

<sup>11</sup> Det er lagt til grunn av felleskostnader og matutgifter reduseres med 40 %

<sup>12</sup> Dette beløpet er basert på 2013 KOSTRA- tall, jfr. virksomhetsplan for 2015-2018

<sup>13</sup> Den hvilende nattevakten vil inngå i hjemmebasert omsorg

Det er ønske om at den enkelte bor hjemme lenger med mer tjenester og oppfølging fra hjemmebasert omsorg og bruk av velferdsteknologi. Utviklingen har gått i retning av mere rasjonaliserte og effektive tjenester med overføringer av kostnader fra offentlige budsjetter til den enkelte tjenestemottaker i form av et system med betalingssetser, helt eller delvis. I mange kommuner er denne utviklingen en del av gjennomføring av et system med «bestiller og leverandører» med forvaltningsvedtak, klageordninger<sup>14</sup>.

### **Alternativ 2:**

Dersom man skal ha 7 plasser pluss en kortidsplass med heldøgnsomsorg, må man fremdeles ha betydelig bemanning på de ulike skiftene i form av pleiepersonell samt at bemanningen på kjøkken, renhold og vedlikehold må opprettholdes tilsvarende dagens nivå. Man kan kanskje spare noe i forhold til antall stillinger på dagskiftene, men totalt vil det bli en mindre effektiv utnyttelse av personalressursene i forhold til antall beboere enn det som er i dag. Dersom det skal være en forsvarlig bemanning vil kostnader pr. plass øke.

Ved en halvering av antall heldøgns plasser vil man fremdeles beholde trygghetsfaktoren, servicetilbudet og bomiljøet, som er en sentral del av tilbudet ved Enan. Derved kan det også være en større mulighet for at noen av leilighetene kan leies ut som ordinære aldersboliger uten heldøgnsomsorg. Dersom omsorgsbehovet skulle øke vil det være lettere med en fleksibel opptrapping, på grunn av at fagmiljøet fremdeles vil være mer eller mindre intakt og man kan opprettholde omsorgsbasen for hjemmebasert omsorg.. Det vil imidlertid være et problem med de av dagens beboere som trenger et mer omfattende heldøgnsstilbud og som mister sine plasser ved en reduksjon av 7 plasser.

### **Alternativ 3:**

Alternativ 3 betyr at man i realiteten vil avvikle Enan som et heldøgnsstilbud. Målsettingen for kommunen var å spare inn 3,8 millioner for 2015 og 7,6 millioner for 2016 og 2017.

Når det gjelder målet om å spare 3,6 millioner i 2015 ved å avvikle Enan synes det ut fra tilgjengelige tall å være et urealistisk mål. Selv om de samlede kostandene er på 7,8 mill. på årsbasis, er det også inntekter tilsvarende 1,3 millioner ved utleie og salg av mat og tjenester som faller bort. I så fall vil man være avhengig av utleie, men dette er svært usikkert, da Enan uten tjenester ikke er et så attraktivt tilbud i forhold til å bo hjemme.

Ved en avvikling av Enan og innsparinger i stillinger, vil det ta noe tid før kommunen kan få full virkning av dette, dersom man holder fast ved premissen, som vi har fått informasjon om, at ingen skal miste jobben.

Samtidig har kommunen vedtatt at det skal være en hvilende nattevakt stasjonert på Enan. Dette er beregnet til 325.000, noe som synes som nevnt å være litt lavt og er noe usikkert i forhold til antall utrykninger som kan komme.

Som foran nevnt vil sannsynligvis mellom 9 og 10 beboere måtte flytte til sykehjem på Tynset dersom heldøgnsstilbudet ved Enan blir avviklet. Det vil i så fall bety at kostnadene ved å gi et faglig forsvarlig tilbud til disse beboerne vil øke radikalt ettersom et sykehjemstilbud er vesentlig dyrere enn en bolig med heldøgnsomsorg. I henhold til kommunens virksomhetsplan for 2015 til 2018 (Kostra tall) koster en sykehjemsplass ca. kr.1.107.085 brutto drift. ( Dette er 2013 tall, slik at en plass i dag kan ligge noe høyere. En plass ved Enan koster kr. 565.000 brutto. Dersom man må utvide institusjonstilbudet for å dekke behovet hos

<sup>14</sup> Systemet er såkalt «New Public Management» som har bakgrunn fra England hvor man har gått et tydelig skritt lenger enn i Norge med å utvikle dette (Christensen & Lægreid 2001). En innvending mot systemet er at det er byråkratisk og krever en betydelig størrelse på kommunene/lokalsamfunn for at det skal fungere etter hensikten.

de som eventuelt må flytte fra Enan (10 beboere), vil dette medføre at tilbudet deres vil koste vel 11 mill. slik at kommunen vil få ca. 5,4 mill. i økte utgifter. I tillegg kan komme økte driftsutgifter som følge av at de gjenværende beboerne, samt hjelpetrequende eldre i bygda fremdeles må betjenes, men nå eventuelt på en mindre rasjonell måte.

Alternativ 3 betyr at fagmiljøet knyttet til Enan vil bli borte og det vil være problematisk å bygge dette opp igjen om behovet for heldøgnsomsorg skulle bli helt presserende. Dersom omsorgstrengende eldre på Kvikne skal betjenes, fra en omsorgsbasis på Tynset, vil dette medføre et betydelig antall tjenestereiser alt etter hvor stort antall eldre som skal betjenes. Det er iallfall sannsynlig med minst 3 hjemmebesøk i døgnet for en del av disse. Dette vil utgjøre 30 mil i døgnet bare på disse samt kjøring rundt i Kvikne. Minst en arbeidsdag i døgnet vil gå bare til bilkjøring. Muligens kan en del av denne reisinga reduseres ved at personal fra Kvikne foretar disse besøkene, men dette vil kreve at det er tilgang på personer og ikke minst medisiner på stedet. For øvrig vil det bli en praktisk utfordring hvordan personer som opererer i Kvikne innenfor hjemmebasert omsorg og er tilknyttet en base på Tynset, skal ivaretas faglig og personalmessig.

## **Brukerperspektivet**

### **Alternativ 2:**

En reduksjon fra 14 til 7 heldøgns plasser, er svært lite ønskelig sett fra brukernes og pårørendes ståsted. For de av brukerne som eventuelt må flytte til Tynset, vil det være aktuelt med sykehjemsplass. For den enkelte bruker som opplever dette, vil det være en stor belastning, både fysisk og psykisk. Noen av dem som det er aktuelt å flytte, vil være svært avhengig av kontakt med familien og bekjente i bygda som stikker innom. Når man er svekket på grunn av alder, er man spesielt avhengig av et stabilt og trygt miljø for å fungere optimalt. Dersom familien skal opprettholde kontakten med de som har flyttet, vil disse bli påført reisekostnader. Om man tar utgangspunkt i NAV's satser for pasientreiser med privat bil kr. 2,50 pr. km, vil dette utgjøre kr. 26.000 pr. år ved 2 ukentlige besøk av pårørende som kjører fra Kvikne til Tynset. Ved flere besøk vil de private utgiftene øke tilsvarende. I tillegg kommer den tiden dette medfører. For et familiemedlem som foretar to besøk pr. uke, vil dette utgjøre fra 4-8 timer. Noe som over tid vil kunne være en betydelig belastning. Om det er flere pårørende som reiser vil dette som regel medføre en tilsvarende økning i kostnader og belastning. Skulle det bli sjeldnere kontakt, vil dette på sin side bety redusert livskvalitet for både beboer og pårørende, og medføre at viktige nære relasjoner blir vanskelig å opprettholde.

I en situasjon med færre heldøgns omsorgsplasser både i Kvikne og Tynset for øvrig, vil det bli et behov for mer kapasitet til å ta imot avlastnings- og kortidspasienter fra hele kommunen. Dette er et behov, som i større grad vil melde seg, når folk skal bo hjemme lengre<sup>15</sup>. Det blir behov for å avlaste de pårørende og nærpersoner<sup>16</sup>, samt å få brukere inn på korttidsopphold for å bedre ernæringsstatus og ruste dem for å flytte hjem igjen i kortere eller lengre tid. (14 dager med riktig mat og medisinsk oppfølging=3 mnd. lengre hjemme)

### **Alternativ 3:**

Dette vil bety at det er flere beboere som må flyttes og flere som blir berørt mht. livskvalitet, kostnader og daglige belastninger. Dersom beboere, som i dag bor på Enan, blir vurdert som i stand til å fortsette å bo der, vil de kunne få en helsemessig tilbakegang ved at bomiljøet blir sterkt redusert og at den daglige oppfølging i forhold til kosthold blir borte. Fellesmiddagen er en viktig del av dette, og vil kunne føre til at matlysten reduseres, til mistriivsel samt til feil/under ernæring, noe som er et stort problem blant eldre. Her på Enan har de også

<sup>15</sup> **Det er forslag om et estimert kostnadsoverslag over dette i rapporten**

<sup>16</sup> De sekundære følgene av blir økt slitasje for nærmeste pårørende- slektninger- naboer kan medføre slitasje på ektefelle med økt behov for avlastning og akuttinnleggelse.

muligheten for tilgang til lokal mat, fersk fjellfisk, og bær fra skogen, som lokalbefolkningen kommer med.

Mange eldre opprettholder sin selvrespekt ved at de kan ta en tur på butikken, som ligger like ved Enan eller kjøpe seg mat i kantina på Enan. Dette vil forsvinne om de flytter til Tynset, da det er kommet fram opplysninger om at det er for langt for dem til butikken der på de aktuelle tilbudene som de kan bli plassert på.

Ut fra et brukerperspektiv er det også verdt å nevne at de ansatte ved Enan har god lokalkunnskap og kjennskap til den enkeltes familie og historie. Dette letter muligheten for kommunikasjon og ivaretagelse av de eldre som personer. Også det at de er stabil arbeidskraft med gode holdninger, er viktig.

En omlegging av omsorgstjenestene, hvor Enan ikke lenger brukes, vil medføre stort og økende behov for tilpasning og tilrettelegging av de fleste boligene i bygda. At det i dag bor 41 eldre over 80 år på Kvikne og at av disse er 8 over 90 understreker behovet. Salgsverdien av egen, brukt bolig på Kvikne er så lav at det trolig ikke gir midler til å kjøpe egnet leilighet eller hus på det åpne markedet, eller midler til å flytte. Salg av landbrukseiendom gir trolig heller ikke økonomisk overskudd til å kjøpe ny, egnet bolig. Det skjer en gradvis utvikling i retning av en eldre befolkning, selv om noen dør underveis. Nye boliger må derfor bygges som livsløpsboliger.

De kommunale etater må informere befolkningen om hvilke muligheter som foreligger for lån/støtte til tilrettelegging og ombygging<sup>17</sup>, og påvirke sentrale låneinstanser til å gi gode finansieringstilbud også til pensjonister.

Beboerne ved Enan har i henhold til Lov om pasient og brukerrettigheter § 2-1a samt Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester § 4-1, krav på et forsvarlig tilbud av helse- og omsorgstjenester. Ved en nedleggelse av Enan har kommunen plikt til å vurdere dette nøye. Dette medfører begrensninger i hvordan man kan omplassere de eldre. Det fattes som kjent individuelle vedtak.

Dersom de pårørende, eller de som representerer de eldre, finner at et evt. nytt tjenestetilbud ikke tilfredsstillende det de mener er forsvarlig, kan de påklage vedtaket til fylkesmannen og evt. bringe saken inn for tingretten. Resultatet kan bli at kommunen blir pålagt å gi boliger med heldøgnsomsorg, evt. sykehjemsplasser til disse beboerne.

## **Ansattperspektivet**

### **Alternativ 2:**

For de som er ansatt ved Enan vil en reduksjon til alternativ 2 (halvering av antall plasser) bety at de fleste vil få beholde stillingene sine, men flere vil måtte slutte og for disse vil det bli en stor omlegging av livet sitt i forhold til pendling, mest sannsynlig til Tynset. Når man må reise denne strekningen i all slags vær, kan dette bli en belastning som medfører både kostnader, reisetid og mindre tid til familie. For kvinner med omsorg for små barn vil dette merkes. Det er sannsynlig at det over tid vil bli flere sykemeldinger. Å trafikkere disse veiene på vinterstid med den store trailertrafikken medfører for øvrig en ulykkesrisiko. Kanskje kommer noen fram til at det er mest hensiktsmessig å flytte, i så fall kan man få store

---

<sup>17</sup> De eldre og samfunnet vil bli påført kostnader ved ombygging og tilrettelegging av boliger samt kostnader ved å tilrettelegge tilgang til boliger for transport under periodevis tøffe klimatiske forhold. Det vil også bli kostnader ved økt bruk av IT/kommunikasjonshjelpemidler i tilknytning til tjenestene.



kostnader knyttet til bytte av bolig. Et annet alternativ kan være at slitasjen i forhold til en mer stressende livssituasjon kan føre til uførhet.

### **Alternativ 3:**

Dersom Enan blir nedlagt, vil dette kunne bety at stort sett samtlige som arbeider der i dag må pendle til Tynset eller nærliggende tettsteder for å finne arbeid. Situasjonen som er beskrevet ovenfor under alternativ 2 vil derved gjelde for langt flere. Kostnadene som derved overføres fra offentlig til privatpersoner, vil derved også bli langt større. For øvrig blir det et stort tap at Enan og det sosiale miljø knyttet til denne arbeidsplassen blir borte. Dette gjelder både for den enkelte og for Kviknebygda.

Det kan oppstå en situasjon hvor noen av de som er ansatt i dag må finne det hensiktsmessig eller føler seg tvunget til å flytte fra Kvikne og evt. helt ut av Tynset kommune. For disse personene og familiene vil dette bli særdeles arbeids- og kostnadskrevende. Her kommer alt det praktiske arbeidet og kostnadene ved selve flytteprosessen, samt evt. arbeidet med å finne seg nye jobber. I tillegg kan de måtte betale et mellomlegg mellom dagens bolig på Kvikne og en ny bolig på et annet sted. De er også avhengig av salg av boligen på Kvikne, ellers kan dette bli særdeles kostnadskrevende. I tilfeller der det er familier med barn, som må flytte, kommer det praktiske med å omstille dem til ny barnehage/skole og nærmiljø.

Arbeidsinnsatsen som må til og kostnadene vil variere, men vil lett kunne dreie seg om et millionbeløp i direkte kostnader for den enkelte familie. Om 5 familier velger dette vil det altså kunne bli 5 millioner i direkte kostnader samt ekstra arbeid.

## **Lokalsamfunnsperspektivet**

### **Alternativ 2:**

Ved alternativ 2 reduseres antall arbeidsplasser med ca 10. Dette er mange arbeidsplasser i en liten bygd. Færre arbeidsplasser vil gi negative ringvirkninger i form av redusert kjøp av varer og tjenester. Det vil spesielt kunne bety en svekkelse av omsetningen på lokalbutikken, som er en viktig og grunnleggende serviceinstitusjon i bygda. Som ovenfor antydnet, kan det også medføre at noen velger å flytte fra Kvikne fordi de synes det er for langt å pendle, og at de er avhengig av arbeidsinntekt samt den livskvalitet det sosiale miljøet på arbeidsplassen betyr for dem. I så fall vil de negative ringvirkningene bli ytterligere forsterket.

### **Alternativ 3:**

Om Enan blir helt avvirket, blir de negative ringvirkningene desto større. Sjansen for at en del velger å flytte, blir som nevnt, overhengende. Dette blir i så fall et merkbart tap for butikken og skolen samt lokalmiljøet.

Det er nok også faren for dette, som har utløst det store engasjementet. Enan er en så pass stor og betydningsfull arbeidsplass i Kvikne at det er ikke enkelt å gjenskape tilsvarende. Ved at det er en kvinnearbeidsplass er den også med å gi balanse i det lokale arbeidslivet, og gi familier muligheter for to inntekter lokalt, slik at evt. i det minste den ene av partene i en familie kan arbeide lokalt og ikke trenger å pendle.

Det kan også oppstå overgangs- eller tilpasningsproblemer av sosial eller psykisk karakter for familier eller enkeltpersoner som følge av økt pendling eller av flytting. Barn og unge vil være spesielt utsatt. Det skal ikke mye til for at slike problemer langt overskrider de forventede innsparinger ved Enan.

## Konklusjoner

Som det fremgår av analysen, vil en endring av tilbudet ved Enan få betydelige negative konsekvenser både om alternativ 2 eller 3 blir valgt. Det mest tilrådelige er derfor, ut fra flere perspektiver, at alternativ 1 velges, dvs. at driften ved Enan opprettholdes slik den er i dag.

Dersom dette ikke lar seg gjøre eller det ikke er mulig å få politisk gjennomslag, vil alternativ 2 være langt å foretrekke framfor alternativ 3, som vil medføre en bortimot fullstendig avvikling av Enan.

Som analysen viser, er det svært vanskelig å oppnå de innsparinger, som man tar sikte på, fordi driften av Enan både har en utgifts og en inntektsside, samt at det påløper nye kostnader ved en flytting av beboerne til et nytt botilbud, som for de fleste vil bety sykehjem, dvs. et høyere og mer kostnadskrevenende omsorgsnivå.

Dette vil være økte reisekostnader for hjemmebasert omsorg samt hvilende nattevakt, sprinkleranlegg i henhold til budsjettvedtaket. Sistnevnte er vel ikke helt rasjonelt å installere dersom huset blir tomt for beboere?

En nedleggelse av Enan vil overføre kostnader fra kommunen til private i form av besøksreiser, arbeidsreiser evt. flyttinger. Videre vil en nedleggelse av Enan være en svekkelse av lokalmiljøet med fare for betydelige negative ringvirkninger dersom man ikke raskt kan etablere alternative arbeidsplasser<sup>18</sup>.

En justering av kommunegrenser kan endre mye av forutsetningene, som et vedtak av nedleggelse av Enan bygger på. Det er viktig for kommuneledelsen å kunne skape seg handlingsrom å få til en bred dialog med Kvikne som lokalsamfunn i forhold til hvordan man kan opprettholde drift ved Enan, samt skape nye arbeidsplasser. Spesielt er det viktig å kanalisere det store engasjementet i denne saken i retning av positiv tenkning rundt Kvikne som en framtidig levende bygd for ungdom og nye generasjoner.

Vi har forståelse for at kommunen har arbeidet internt over en periode for å finne fram til mulige innsparinger for å få budsjettet i balanse. Inntrykket er imidlertid at man trenger en grundigere gjennomgang for å finne fram til løsninger som er praktisk gjennomførbare. Det som i første omgang kan se ut som en mulig innsparing ved Enan, kan i neste omgang påføre kommunen og befolkningen nye kostnader av både økonomisk og sosial karakter.

## Henvisninger

Christensen, T. og P. Læg Reid (2001): New public management: The transformation of ideas and practice. Aldershot: Ashgate.

Nasjonalt strategi for kvalitetsforbedring i sosial- og helsetjenesten ..Og bedre skal det bli! (2005-2015). Helsedirektoratet IS-1162

Nasjonalt helseplan (2007-2010), særtrykk, st.prp. nr. 1. Helse og omsorgsdepartementet. Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. helse- og omsorgstjenesteloven). Prop. 91L (2010-2011) Helse og omsorgsdepartementet.

Virksomhetsanalyse for Tynset kommune. KS (2012)

St.meld. nr. 29 (2012-2013) «Morgendagens omsorg». Helse og omsorgsdepartementet  
Virksomhetsplan med økonomiplan 2015-18 og årsbudsjett 2015 for Tynset kommune.

<sup>18</sup> Dersom det blir en reduksjon i antall sysselsatte vil dette også kunne redusere skatteinntektene til kommunen